

Stanowisko Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji

STATUS APLIKANTA RADCOWSKIEGO

Samorząd radców prawnych powołany został na mocy ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (t. j. Dz. U. z 2010 r., Nr 10, poz. 65 z późn. zm.) (dalej: Ustawa). Na podstawie 41 Ustawy i w duchu realizacji zasady pomocniczości wobec Państwa, ale w ramach określonych art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przekazano mu część imperium państwowego do załatwiania spraw określonych w Ustawie, w tym do rozstrzygania spraw indywidualnych w drodze decyzji administracyjnej – art. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku Kodeks postępowania administracyjnego (t. j. Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.) (dalej: KPA).

W skład samorządu radców prawnych wchodzi radcowie prawni i aplikanci radcowscy. Ich przynależność do samorządu zawodowego jest obowiązkowa (art. 40 ust. 2 Ustawy).

Podstawą uzyskania statusu radcy prawnego lub aplikanta radcowskiego jest uchwała rady okręgowej izby radców prawnych o wpisie na prowadzoną przez nią odpowiednio listę radców prawnych i listę aplikantów radcowskich. Listy mają charakter rejestru publicznego, prowadzonego przez rady okręgowych izb radców prawnych, w interesie publicznym i dla jego ochrony. Wpis na listę ma charakter konstytutywny, gdyż tworzy nowy stan prawny dotyczący statusu prawnego adresata uchwały właściwej rady okręgowej izby radców prawnych. Nadanie osobie fizycznej statusu radcy prawnego lub aplikanta radcowskiego wiąże się z uprawnieniami, ale i szeregiem obowiązków.

W świetle przepisów Ustawy, literatury przedmiotu, jak i orzecznictwa sądowego nie podlega dyskusji iż uchwały o wpisie, jak i uchwała o skreśleniu z listy radców prawnych (listy aplikantów radcowskich), mają charakter decyzji administracyjnej. Z faktu tego wypływa bardzo ważna konstatacja, że organy samorządu radców prawnych wydając uchwałę działają jako organy administracji publicznej w znaczeniu funkcjonalnym, a tym samym realizują w pełni zasadę praworządności określoną w Konstytucji (art. 7), jak i zasadach ogólnych KPA (art. 6). Oznacza to, że uchwała rady o wpisie lub skreśleniu z listy

radców prawnych musi być podjęta na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

Tym samym wpis na listę radców prawnych następuje na podstawie art. 24 Ustawy, zaś skreślenie z listy radców prawnych na podstawie art. 29 Ustawy. Art. 24 Ustawy wskazuje na warunki jakie należy spełnić przy wpisie na listę radców prawnych, zaś art. 29 Ustawy zawiera zamknięty katalog wypadków, kiedy to rada podejmuje (lub może podjąć) uchwałę o skreśleniu z listy radców prawnych.

Podobna reguła postępowania dotyczy aplikantów radcowskich, jako członków samorządu zawodowego.

*

Listy aplikantów radcowskich prowadzone są przez rady okręgowych izb radców prawnych w oparciu o przepisy wewnętrzne samorządu radcowskiego wydane na podstawie wyraźnej delegacji ustawowej. Poza numerem i datą uchwały o wpisie jak również podstawą prawną wpisu na listę aplikantów radcowskich, w ramach ośmiu działów listy aplikantów radcowskich przewidziane jest miejsce na informację o numerze, dacie uchwały o skreśleniu z tej listy oraz podstawie prawnej skreślenia (§ 2 ust. 2 pkt 8 uchwały nr 110/VII/2010 KRRP z dnia 30 stycznia 2010 r. w sprawie regulaminu prowadzenia list radców prawnych i list aplikantów radcowskich).

Skreślenie z listy aplikantów radcowskich (podobnie jak listy radców prawnych) może nastąpić tylko na podstawie uchwały rady okręgowej izby radców prawnych podjętej na podstawie przepisu prawa. Nie jest więc przypadkiem, że Ustawodawca wskazuje przyczyny skreślenia z listy aplikantów, odsyłając w części przypadków do odpowiedniego stosowania przepisów regulujących zasady skreślenia z listy radców prawnych.

Art. 37 Ustawy przewiduje możliwość skreślenia aplikanta radcowskiego z listy aplikantów radcowskich w sytuacji:

- 1) wniosku aplikanta radcowskiego o skreślenie go z listy aplikantów radcowskich (art. 37 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 29 pkt 1 Ustawy),
- 2) choćby częściowej utraty zdolności do czynności przez aplikanta radcowskiego (art. 37 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 29 pkt 3 Ustawy),

- 3) utraty przez aplikanta radcowskiego praw publicznych na mocy wyroku sądowego (art. 37 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 29 pkt 4 Ustawy),
- 4) nieuiszczenia składek członkowskich za okres dłuższy niż rok (art. 37 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 29 pkt 4a Ustawy),
- 5) śmierci aplikanta (art. 37 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 29 pkt 5 Ustawy),
- 6) orzeczenia dyscyplinarnego lub wyroku sądowego o pozbawieniu aplikanta prawa do wykonywania zawodu (art. 37 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 29 pkt 6 Ustawy),
- 7) niezakończenia przez niego bez usprawiedliwionej przyczyny aplikacji w terminie (art. 37 ust. 1 pkt 2 Ustawy),
- 8) stwierdzenia przez radę okręgowej izby radców prawnych nieprzydatności aplikanta do wykonywania zawodu radcy prawnego (art. 37 ust. 2 Ustawy) - w tym przypadku granice uznania zostały określone dodatkowo § 19 ust. 2 Uchwały Nr 90/VII/2009 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 17 września 2010 r.

Wykładnia językowa, jak i systemowa powyższych przepisów jednoznacznie przemawia za uznaniem enumeratywności zawartego w Ustawie katalogu przyczyn skreślenia z listy aplikantów radcowskich. Podjęcie uchwały z przyczyn innych, jak wyżej określone, winno zostać uznane za działanie bez podstawy prawnej, skutkujące nieważnością podjętej uchwały w myśl art. 156 § 1 pkt 2) KPA.

Skreślenie z listy aplikantów radcowskich będzie miało charakter konstytutywny (pewne wątpliwości budzić może uchwała o skreśleniu aplikanta w wypadku jego śmierci, lecz rozważania w tym kierunku nie mają znaczenia dla przedstawianego stanowiska) oraz następuje z urzędu lub na wniosek aplikanta.

Osoba będąca aplikantem radcowskim posiada ten status, dopóki w obrocie prawnym znajduje się uchwała o wpisie na listę aplikantów radcowskich. Status aplikanta traci dopiero z chwilą podjęcia uchwały o skreśleniu z listy aplikantów na podstawie art. 37 ust. 1 lub 2 Ustawy, albo podjęcia uchwały o stwierdzeniu jej wygaśnięcia w trybie art. 162 § 1 pkt 1) KPA. Podjęcie uchwały o stwierdzeniu wygaśnięcia uchwały o wpisie na listę aplikantów powinno nastąpić z urzędu z uwagi na jej

bezprzedmiotowość i w interesie strony z dniem gdy uchwała o wpisie na listę radców prawnych stanie się ostateczna. Nie jest bowiem możliwa sytuacja w której osoba posiada jednocześnie status aplikanta radcowskiego, jak i radcy prawnego.

Wskazać należy, że regulacja statusu aplikanta radcowskiego nie jest tożsama z aplikacją radcowską. Aplikacja radcowska jest definicją trzyletniego (ostatni rok aplikacji 3 lata i 6 miesięcy) szkolenia mającego na celu przygotowanie osób posiadających status aplikanta radcowskiego do wykonywania zawodu radcy prawnego. Aplikacja jest celem, dla osiągnięcia którego osoba zostaje aplikantem, przystępując do egzaminu wstępnego i składając wniosek o wpis na listę aplikantów. Staje się nawet swoistego rodzaju elementem związanym z uprawnieniami aplikanta (prawo występowania przed sądami). W odróżnieniu od przedmiotowego pojęcia aplikacji, status aplikanta nakierowany jest na określenie jego pozycji podmiotowej.

Wskazując okres aplikacji (art. 32 ust. 2 Ustawy) Ustawodawca słusznie (albo przez przypadek) odszedł od stworzenia konstrukcji ram czasowych statusu aplikanta, który byłby związany z okresem szkolenia. Opierając się na zasadzie racjonalnego Ustawodawcy, należy przyjąć, iż jego działanie miało charakter przemyślany, a celem było wzmocnienie grupy osób świadczących pomoc prawną pod kontrolą samorządu radcowskiego. Dotyczy to osób, które skończyły aplikację radcowską, a nie zostały jeszcze radcami prawnymi. Bez znaczenia pozostaje okres, jaki upłynął od chwili zakończenia szkolenia, które zostaje potwierdzone otrzymanym zaświadczeniem o ukończeniu aplikacji (art. 32 ust. 4 Ustawy). Zaświadczenie takie w żaden sposób nie wpływa na status aplikanta a jego przedłożenie jest jedynie formalnym wymogiem dającym możliwości przystąpienia do egzaminu radcowskiego. Podobnie na status aplikanta nie wpływają niepomyślnie próby zdania egzaminu zawodowego, wobec ustawowej możliwości wielokrotnego podejścia do egzaminu radcowskiego (art. 36⁹ Ustawy). Zakończenie aplikacji, a nawet utrzymanie negatywnego egzaminu radcowskiego nie stanowi podstawy do skreślenia z listy aplikantów radcowskich, chyba że nastąpi to w trybie prawem przewidzianym (np. na wniosek aplikanta radcowskiego).

Status aplikanta determinuje przynależność do samorządu zawodowego radców prawnych, a także daje możliwość występowania przed niektórymi sądami z upoważnienia radcy prawnego czy możliwość

podpisywania niektórych pism procesowych. Z tymi przywilejami związane są też nierozłącznie obowiązki, takie jak konieczność uiszczania składek członkowskich w wysokości określonej uchwałą Krajowej Rady Radców Prawnych. Obowiązek ten, aby uznać go za korelujący z niniejszym wywodem winien trwać od chwili wpisu na listę aplikantów radcowskich, do chwili skreślenia z listy aplikantów radcowskich lub stwierdzenia wygaśnięcia uchwały o wpisie na listę aplikantów.

Za wykładnią przepisów ukierunkowanej na przedmiotowe stanowisko przemawia wiele argumentów. Wyjść należałoby od swoistego rodzaju ciągłości statusu aplikanta, który co do zasady powinien trwać do momentu „przekształcenia” go w status zawodowy radcy prawnego. Niezasadnym, a nawet niedopuszczalnym z punktu widzenia prawa byłoby pozbawienie tych osób przynależności do samorządu radców prawnych bez ich wiedzy i woli.

Z przynależnością do samorządu zawodowego związane są nadto ściśle określone uprawnienia i obowiązki, z których zwalnianie na czas pomiędzy ukończeniem szkolenia objętego programem aplikacji a wpisem na listę radców prawnych byłoby niecelowe. Najwyraźniej widać to na przykładzie podlegania członków samorządu (radców prawnych i aplikantów) odpowiedzialności dyscyplinarnej, która jest m.in. gwarancją właściwego wykonywania zawodu radcy prawnego oraz przejawem dbałości o wizerunek środowiska radców prawnych i aplikantów radcowskich. Brak racjonalnych przesłanek do zwolnienia czy też wyłączenia spod tej odpowiedzialności szerokiego kręgu osób (dawnych aplikantów), którzy po zakończeniu szkolenia, czy też w następstwie niepomyślnego rezultatu egzaminu radcowskiego zmuszeni są oczekiwać na możliwość podejścia do egzaminu zawodowego w kolejnym terminie. Jakakolwiek przerwa będzie skutkować brakiem jurysdykcji organów dyscyplinarnych samorządu zawodowego nad tymi osobami, także w przypadku czynów popełnionych w czasie aplikacji radcowskiej.

Należy więc przyjąć zarówno argumenty prawne i celowościowe przemawiające za utrzymaniem ciągłości statusu aplikanta radcowskiego po zakończeniu aplikacji. Inna wykładnia będzie nieuprawniona, gdyż doprowadzi do paradoksalnych wniosków na tle interpretacji dotyczącej okresu trwania aplikacji i zasad skreślenia z listy aplikantów z powodu niezakończenia aplikacji w terminie ustawowym (vide a contrario art. 37 ust. 1 pkt 1 ustawy). Fundamentem przedstawionego stanowiska jest

przyjęcie założenia, że wszystkie działania aplikanta są wyraźnie ukierunkowane na uzyskanie tytułu radcy prawnego, a nie odbycia jedynie szkolenia, które jest jedynie środkiem do osiągnięcia w/w celu.

Z uwagi na różne stanowiska prezentowane w prasie (w tym niejednoznaczne stanowisko adwokatury) oraz także hipotetyczną zróżnicowaną praktyką sądów proponuję w oparciu o zaprezentowany pogląd wydawać na wniosek takich aplikantów zaświadczenia w trybie art. 217 KPA zawierające informację o wpisie na listę aplikantów radcowskich z uwagi na upływ ważności ich legitymacji.

dr Arkadiusz Bereza

Kierownik
Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji
Krajowa Rada Radców Prawnych